

До 95-річчя В.О. Сухомлинського

Павлиш... Невеличке селище, яке забудилося в неозорих українських степах. На високому пагорбі, край дороги, стоїть будинок з червоної цегли, споруджений у 1910 році. У ньому містилася земська школа. Нині – це Павлиська загальноосвітня школа № 1 I-III ступенів імені В.О. Сухомлинського, у стінах якої знаходиться педагогічно-меморіальний музей В.О. Сухомлинського.

1918-1970

Василь Олександрович Сухомлинський

— український Просвітитель, Добротворець, Гуманіст. Думки і мрії цієї непересічної особистості не перекреслив час. Його яскравий талант і сьогодні запалює в серцях багатьох учителів жагу творчості, бажання шукати, експериментувати, творити добро, боротися і перемагати.

Герой Соціалістичної Праці, член-кореспондент АПН СРСР, Заслужений вчитель України, директор Павлівської середньої школи, публіцист, дитячий письменник, а перш за все — Учитель, Людина, іменем якої названо вулиці і навчальні заклади. Його ім'я — у славетному сузір'ї видатних імен Кіровоградщини, України і світу.

Започатковано музей відразу після того, як пішов із життя відомий у тодішньому СРСР та за його межами педагог. Це був меморіальний куточок, створений у школі з ініціативи вчителів, учнів, сім'ї. Почалося збирання документів, фотографій та інших матеріалів про життя та діяльність В.О. Сухомлинського. Понад 1500 предметів (сімейну бібліотеку, особисті речі Василя Олександровича, фотографії, усі видані в СРСР і за кордоном праці педагога, рукописи, кінофільми про педагога тощо) передала дружина педагога — Ганна Іванівна. У 1972 році павлишани й гості могли вже оглянути музейну експозицію, робочий кабінет Василя Олександровича та помешкання родини Сухомлинських.

Постановою Ради Міністрів УРСР (від 19 лютого 1975 року № 85) відкрито педагогі-

чно-меморіальний музей В.О. Сухомлинського в селищі Павлиш Онуфріївського району Кіровоградської області.

За час існування його відвідало більше 360 тисяч осіб — наших співвітчизників і гостей з Білорусії, Грузії, Прибалтики, Молдови, Росії, Австралії, Болгарії, Греції, Італії, Канади, Китаю, Монголії, Польщі, Словаччини, США, Туреччини, Швеції, Японії та ін.

Фонд педагогічно-меморіального музею В.О. Сухомлинського становить 21289 одиниць збереження, загальна експозиційна площа 230 м².

Музей має декілька особливостей, поєднання яких надає йому рис унікальності. Він розташований у головному приміщенні школи (у 1940-1960-х роках тут було 2 класи і зала), яку 22 роки незмінно очолював Василь Олександрович, нині вона носить його ім'я (Постанова Ради Міністрів УРСР від 04.09.1970 року). І сьогодні школа наповнена щебетом дитячих голосів.

Органічною складовою музею є меморіальна частина — квартира, де жила сім'я Сухомлинських, кабінет педагога, шкільна садиба, що формувалася, упорядковувалася за задумом і безпосередньою участю директора школи. Вона відображає середовище діяльності та побуту педагога-керівника, вчителя, вченого, сім'янина.

Комплексність фонду музею також надає йому рис унікальності — у ньому зберігається педагогічна документація школи:

- Плани роботи Павлівської середньої школи — 23 одиниці збереження.
- Книги запису аналізів відвіданих уроків —

46 одиниць збереження.

- Книги протоколів педагогічних рад — 22 одиниці збереження.
- Книги протоколів психологічних семінарів — 3 одиниці збереження.
- Щоденні плани роботи директора школи — 10 записників.
- Книги предметних комісій — 10 одиниць збереження.
- Поурочні плани В.О. Сухомлинського — 4 одиниці збереження.
- Звіти навчально-виховної роботи школи — 70 одиниць збереження.
- Почесні грамоти, подяки учням школи — 60 одиниць збереження.
- Особові справи вчителів школи — 94 одиниці збереження.
- Творчі матеріали учителів і учнів («Педагогічна думка», «Наша творчість», «Щаслива юність», збірки казок — 75 і творів — 38), рукописи літературних і науково-педагогічних праць Василя Олександровича, особисті документи педагога.

Представлені в музеї матеріали засвідчують довготривалість педагогічного експерименту в Павлівській школі, послідовне узагальнення директором багатоаспектного процесу формування всебічно розвиненої особистості, розкривають самобутні педагогічні ідеї, які реалізувалися в роботі школи, моделювання педагогічного процесу керівником-науковцем. Ці матеріали переконливо доводять, що В.О. Сухомлинський випередив свій час, став в один ряд з відомими педагогами-гуманістами світу.

*Є імена, які зорею сяють
На тисячі і тисячі років...
Життя таких у часі меж не знають,
Вони осонцюють людей навек...*

В. Каяков

Центральна зала музею

Експозиція музею поділяється на дві частини. Перша — педагогічна — це три експозиційні зали, де експонати розміщені за хронологічним принципом. Друга — меморіальна — це робочий кабінет і квартира родини Сухомлинських, де знаходиться сімейна бібліотека, яка найбільше вражає відвідувачів.

У центрі першого залу педагогічної частини експозиції — бюст В.О. Сухомлинського (автор — заслужений діяч мистецтв УРСР О. Скобліков), розташований на фоні слів «Серце віддаю дітям», які є не тільки назвою найвідомішої книги педагога, а й девізом усього його життя.

Перші розділи експозиції другого залу розповідають про дитячі та юнацькі роки В.О. Сухомлинського. Народився він 28 вересня 1918 року у селі Василівка Онуфріївського району Кіровоградської області (колишнього Олександрійського повіту Херсонської губернії) у селянській родині.

Батько — Олександр Омелянович — був помітною людиною в селі (тесляр, столяр, учитель праці, член правління колгоспу, сількор, активний учасник сільської самодіяльності).

Помер на 54 році життя від хвороби серця в місті Намангані (Узбекистан), де сім'я перебувала в евакуації (1942 рік).

Мати — Оксана Юдівна — вела домашнє господарство, працювала в колгоспі, багато уваги приділяла вихованню дітей: Івана, Василя, Сергія, Меланії. Вчила добру, чесності, людяності, любові до праці. Розкрила перед ними красу і багатство рідної мови, культури. Батьки були обдарованими, творчими особистостями, носіями народних традицій.

Дуже близькими в дитинстві були для Василя його дідусь і бабуся. Дід Овдій прищепив йому любов до рідної батьківщини, книги, природи, а бабуся Марія відкрила світ казки, рідного слова і людської краси... В експозиції — фотографії дитячих та юнацьких років В.О. Сухомлинського, портрети його батьків, братів, сестри. Тут же — світлина невеликої селянської хатини, де він народився, і Василівської семирічки, в якій навчався з 1926 по 1933 рік. Обстановку дитинства відтворює етнографічний куточок з рушником, вишитим матір'ю майже 100 років тому. Такі рушники дарували на щастя, на долю і були оберегами роди-

Батьківська хата

*Олександр Омелянович та Оксана Юдівна
Сухомлинські*

*В.О. Сухомлинський (перший ряд у центрі)
з учителями Онуфріївської середньої школи, 1938 р.*

ни. Органічно доповнюють цей куточок предмети сільського побуту початку ХХ ст. — глечики, рубель, скриня.

Далі висвітлюється період навчання В.О. Сухомлинського в Кременчуцькому вчительському і Полтавському педагогічному інститутах.

Василю Олександровичу не було й сімнадцяти років, коли він вже вчителем переступив поріг школи, де нещодавно був учнем. Він добре розумів: щоб стати справжнім учителем, недостатньо однієї любові до дітей, необхідні глибокі знання не лише зі свого предмета, а й готовність відповісти на сотні дитячих «чому?» і «як?». Тому потрібно було вчитися, вчитися наполегливо, цілеспрямова-

но і постійно. І він вчився до кінця своїх днів.

У 1938 році Василь Олександрович успішно закінчив заочний відділ Полтавського учительського інституту і через декілька місяців, екстерном склавши екзамени у педагогічний інститут, пройшов атестацію на звання учителя середньої школи. «З великою теплою згадую Полтавський педагогічний інститут, який закінчив, — писав згодом В.О. Сухомлинський про викладачів педагогіки, літератури, історії. — Тут педагогіка була не засушеними висновками, а живою яскравою розповіддю про мистецтво виховання, про методи впливу на свідомість і почуття».

З 15 серпня 1938 року працює учителем україн-

Фрагмент експозиції музею

ської мови та літератури і завідуючим навчальною частиною Онуфріївської середньої школи. Робота в школі у поєднанні з самостійним оволодінням фаховими знаннями давала простір для педагогічної творчості, вироблення власного, незапозиченого підходу до проблем навчання і виховання.

Мирну працю вчителя обірвала війна.

17 липня 1941 року Василь Олександрович був призваний в армію.

В експозиції музею — карта військових дій, у яких брав участь Василь Олександрович, і довідка із Центрального архіву Міністерства оборони СРСР про його бойовий шлях.

Спочатку він вчився на короткотерміно-

вих курсах у Військово-політичній академії ім. В.І. Леніна в Москві. У званні молодшого політрука 29 серпня 1941 року відправлений на фронт. Брав участь у боях на Західному і Калінінському фронтах. 9 лютого 1942 року був поранений під містом Ржевом. Поранення було дуже тяжким: уражено ліве плече, один осколок пройшов недалеко від серця, майже повністю не діяла ліва рука. П'ять місяців шпиталю. Спочатку під Москвою, а потім у глибокому тилу, в м. Іжевську (Удмуртія). Звідти Василь Олександрович виходить у липні 1942 року з довідкою інваліда другої групи і залишається працювати директором Увинської середньої школи.

Увінська середня школа (Удмуртія)

Фотографії, документи, спогади колег розповідають про умови роботи школи та її директора у воєнний час.

В Уві Василь Олександрович поєднав свою долю з Ганною Іванівною Девятовою, головним інспектором Наркомосу Удмуртської АРСР. Дружина стала його вірним другом і соратником на все життя.

У 1944 році подружжя повертається на Кіровоградщину. Василь Олександрович працює

завідуючим Онуфріївським районним відділом народної освіти, Ганна Іванівна — директором Онуфріївської середньої школи.

Добір кадрів, відбудова шкіл, організація харчування, безпосередня допомога дітям-сиротам — пріоритетні питання діяльності Василя Олександровича.

В експозиції знаходиться значок «Відмінник народної освіти», яким Василь Олександрович Сухомлинський був нагороджений у 1947 році.

Прагнучи безпосереднього постійного спілкування з дітьми та зважаючи на стан здоров'я (давалися взнаки воєнні рани), Василь Олександрович просить призначити його директором однієї зі шкіл району, і з 1948 року та до останньої хвилини життя він очолює Павлиську середню школу.

Звичайна сільська школа поступово перетворилася у справжню лабораторію педагогічного пошуку не лише директора, а й усього учительського колективу.

Серед експонатів — документи: плани, звіти, акти інспекторських перевірок, які характеризують його повсякденні директорські турботи. Але один експонат завжди привертає особливу увагу відвідувачів — це маленький записничок, у якому написано: «Щоденні плани роботи директора Павлиської середньої школи».

Читаємо:

1. Відвідати і проаналізувати урок виробничого навчання в IX кл. (Пашенко О.Ф.).
2. Перевірити виконання домашніх завдань у V кл.
3. Відвідати заняття сільськогосподарських гуртків.
4. Перевірити поурочні плани вчителів Скочко В.О. і Козир Л.П.
5. Перевірити експонати на педагогічну виставку.
6. Готувати доповідь до Дня вчителя.
7. Перевірити правильність оцінювання знань учнів з математики за III чв. у VIII-X кл.
8. Викликати до школи батьків учня Агапова.

У книзі «Павлиська середня школа» В.О. Су-

хомлинський писав про своїх колег: «Наш педагогічний колектив — творче об'єднання однодумців, у якому кожний вносить свій індивідуальний внесок у колективну творчість, кожний, збагачуючись духовно завдяки творчості колективу, одночасно збагачує своїх товаришів».

Значне місце в експозиції другого залу посідають матеріали про «Школу радості». Цю школу під блакитним небом В.О. Сухомлинський започаткував для найголовнішого в педагогічній праці — пізнання дитини, розкриття та розвитку її розумових, фізичних, естетичних здібностей і нахилів. Він прагнув, щоб перш ніж розгорнути книжку, прочитати по складах перше слово, діти прочитали сторінки найпрекраснішої у світі книги — природи. Педагог розглядав природу як джерело знань, пробудження дитячої думки. Мета уроків на природі полягала в тому, щоб пробуджувати допитливість, навчити дітей бачити красу, міркувати.

Василь Олександрович є автором оригінальної форми організації навчально-виховної роботи з дітьми — «уроків мислення». Серед них: «Пробудження природи від нічного сну», «Як квіти зустрічають схід сонця», «Сонце — джерело життя», «Як подорожує крапля води», «Хризантеми — діти осені», «Двадцять відтінків осіннього лісу — як їх назвати?» тощо.

Цікаву експозицію складають матеріали, що висвітлюють підходи В.О. Сухомлинського до проблеми виховання високої педагогічної культури батьків, зокрема його статті у районних і обласних газетах: «Кріпити зв'язок з батьками»,

«Зміцнювати зв'язок сім'ї і школи» (1946 р., 1948 р.); «Наша робота з батьками» (1949 р.) та інші, плани роботи «батьківської школи» (окремо для молодого подружжя, для батьків дітей дошкільного віку, учнів 1-2, 3-4, 5-7, 8-10 класів та батьків, які мають дітей з уповільненим мисленням і фізично ослаблених).

Для вирішення проблем у майбутніх батьків В.О. Сухомлинський започаткував цикл етичних бесід: «Сім'я, шлюб, любов, діти», «Приклад в сім'ї», «Праця — основа морального виховання», «Відповідальність батьків за виховання дітей» та інші.

Почесна грамота В.О. Сухомлинському — ректору Павлиського народного університету педагогічних знань (Москва, Центральна рада народних університетів) та інші експонати ілюструють думку вченого про спільність завдань школи та батьків: у статті «Посилити відповідальність батьків за виховання дітей» (1954 р.) наголошується, що «важливою умовою нормальної навчально-виховної роботи школи є правильне виховання дітей в сім'ї. Досвід показує, що там, де батьки приділяють належну увагу навчанню своїх дітей, стежать за дотриманням режиму дня, учні добре навчаються і зразково поведуться в школі і поза школою». У статті «Школа і сім'я» директор пише: «Основною передумовою правильного виховання дитини є здорова, міцна сім'я, де життя батька та матері не є співжиттям, а є міцною дружбою, заснованою на єдності прагнень і ідеалів, на спільній творчій праці, на міцній любові».

Привертає до себе увагу автореферат дисертації сільського вчителя. У 1955 році в Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка В.О. Сухомлинський успішно захищає кандидатську дисертацію «Директор школи — керівник навчально-виховної роботи».

В експозиції — диплом кандидата педагогічних наук, газетна вирізка за 1957 рік про обрання вчителя членом-кореспондентом Академії педагогічних наук РРФСР.

Багато уваги Василь Олександрович приділяв трудовому вихованню школярів. Педагог вважав: «Трудове виховання — це і є гармонія трьох речей — треба, важко і Прекрасно».

У вітрині експонується районна газета «Зоря комунізму» від 25.05.1958 р., в якій під рубрикою «Школа — це наш другий рідний дім» учні Павлиської середньої школи розповідають про своє цікаве трудове життя, а В.О. Сухомлинський у статті «Оволодівають робочими спеціальностями» розкриває зміст і форми трудової підготовки павлиських школярів.

Втіленням творчої, суспільно-спрямованої, продуктивної праці дітей є виставлені в залі електромобіль, сівалка, токарний верстат, виготовлені у шкільних гуртках технічної творчості.

А поруч — медалі учнів — учасників Всесоюзної виставки досягнень народного господарства у Москві, якими вони були нагороджені за дослідницьку роботу, та документи однієї з перших в СРСР (1954 рік) шкільних навчально-виробничих бригад старшокласників.

Увесь вчительський колектив і, зокрема, вчителька біології Ольга Йосипівна Степанова підтримали ініціативу Василя Олександровича перетворити шкільну садибу і територію біля школи в квітучий сад.

В архіві музею знаходяться цікаві документи.

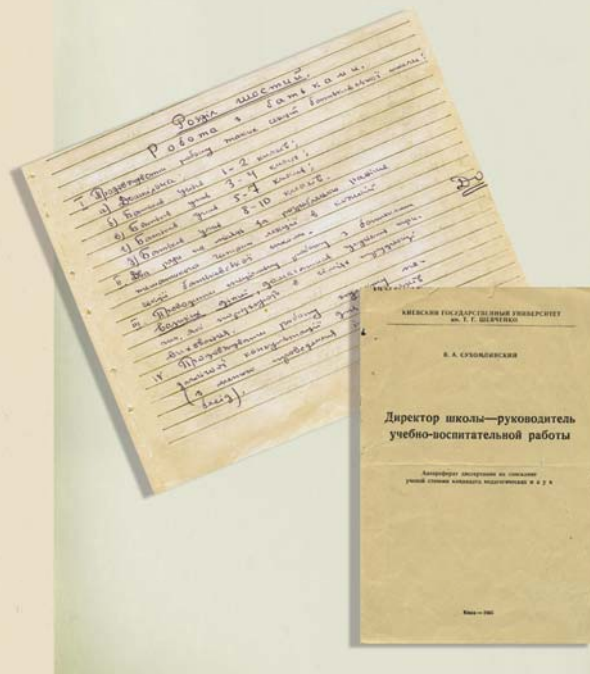
У доповідній записці від 26.04.1956 р. Онуфріївському районному відділу народної освіти директор школи В.О. Сухомлинський інформує про те, що під час декади лісу і саду посаджено 6125 одиниць дерев, у тому числі 4317 плодкових (яблунь, груш, вишень, черешень, слив, абрикос). Крім того, висаджено 3266 одиниць плодоягідних кущів (з них 1847 кущів винограду) на території шкільної садиби, на узбіччях шляхів та на присадибних ділянках батьків.

В.О. Сухомлинський творчо розвинув і практично реалізував принцип зв'язку навчання з продуктивною працею, вперше розробив цілісну систему трудового виховання учнів.

У вітринах експозиції цього залу знаходяться статті В.О. Сухомлинського, опубліковані в районній, обласних, республіканських, центральних газетах і журналах: «Індивідуальний підхід до учня в процесі навчання» (1950 р.), «Директор школи — керівник навчально-виховної роботи» (1953 р.), «Педагогическое руководство производительным трудом учащихся» (1955 р.), «Роль производительного труда в воспитании моральной зрелости» (1956 р.); перші брошури і книги: «Воспитание коллективизма у школьников» (1956 р.), яка була перевидана через декілька років казахською та сербохорватською мовами, «Підготовка учнів до трудової діяльності» (1957 р.),

*В.О. Сухомлинський
з колективом однодумців,
1961р.*

Урок мислення, 1966 р.

*Царний врожай
у шкільному саду, 1965 р.*

Шкільний виноградник, 50-ті роки

«Директор і вчитель» (1957 р.), «Трудовое воспитание в сельской школе» (1957 р.), «Педагогический коллектив средней школы» (1958 р.), «Виховання в учнів любові і готовності до праці» (1959 р.), «Воспитание советского патриотизма у школьников» (1959 р.), «Воспитание коммунистического отношения к труду» (1959 р.), «Як ми виховали мужнє покоління» (1960 р.).

Творча наполеглива праця в школі, наукова, публіцистична діяльність сільського директора одержали визнання. У **1958 р.** В.О. Сухомлинському присвоєно звання Заслуженого вчителя УРСР, а в **1960 р.** він був нагороджений орденом Леніна.

Ми повертаємося до **першого залу** музею, де розміщені матеріали про керівництво школою: ділове листування директора, тижневі плани позакласної роботи, протоколи педагогічних рад, аналізи системи уроків.

В.О. Сухомлинський писав: «Керувати педагогічним колективом — це означає: бачити в кожному вчителеві дороге зерно, з якого розвивається паросток творчої індивідуальності». Тому наступний розділ експозиції присвячений учителям, які працювали з Василем Олександровичем.

З фотографій, особистих речей вчителів (малюнків, улюблених книжок, вишиванок), ділових характеристик, конспектів нетрадиційних за формою уроків розумового виховання і мовленнєвого розвитку дітей серед рідної природи, творчих робіт учнів постають постаті вчителів Павлиської школи, людей багатогранних і цікавих: Яким Іванович Лисак (завуч, учитель української мови та літератури), Ольга Йосипівна Степанова (учитель

біології), Ганна Іванівна Сухомлинська (учитель російської мови та літератури), Віра Олексіївна Скочко (учитель української літератури), Євдокія Євдокимівна Коломійченко (учитель хімії), Мотря Тихонівна Сироватко (учитель географії), Ольга Амосівна Письменна (учитель французької мови), Олександр Олександрович Філіпов (учитель фізики), Марія Миколаївна Верховініна, Раїса Карпівна Заза, Віра Павлівна Новицька, Галина Онисимівна Нестеренко, Катерина Марківна Жаленко (учителі початкових класів), Галина Яківна Вовченко, Галина Григорівна Шевченко (учителі математики), Вікторія Трохимівна Дараган (учитель російської мови та літератури) та інші.

Кожен з них — творча індивідуальність, але всіх їх єднала духовність, піклування про морально-етичний розвиток вихованців, про творення краси середовища і людських стосунків.

Директор школи вів учителів стежиною творчості, постійно узагальнюючи, науково осмислюючи свою працю і працю колег. В експозиції музею представлений щорічний рукописний журнал «Педагогічна думка», який розкриває творчу роботу кожного вчителя над важливими проблемами навчально-виховної роботи.

Василь Олександрович прагнув, щоб кожен учитель вів учня до переживання стану творчого піднесення. Найкращі учнівські твори записувались у журнал «Наша творчість».

В експозиції знаходяться рукописи казок В.О. Сухомлинського «Хлопчик та собака» і «Вороняча школа». 113 казок та оповідань увійшли до рукописного збірника «Хрестоматія по етике» (для

У шкільній майстерні, 1960-ті роки

Техніка, виготовлена в шкільних уртках технічної творчості

В.О. Сухомлинський під час вручення нагороди, 1960 рік

*Рукописний журнал
«Педагогічна думка»*

*Творчі роботи учнів
Павлівської школи*

*Твори В.О. Сухомлинського
для дітей*

читання учням Павлівської середньої школи). Подібні збірники він подарував усім вчителям початкових класів.

Пізніше ці та багато інших казок увійшли до книги «Хрестоматія по етике», яка побачила світ у Москві лише у 1990 р. за редакцією доньки Василя Олександровича — Ольги Василівни Сухомлинської. Понад 500 казок та оповідань, що складають цю книгу, написані простою, доступною мовою, лаконічні за викладом, з яскраво вираженим моральним спрямуванням, наповнені й пройняті мудрим і повчальним психолого-педагогічним змістом.

Третій зал музею присвячений діяльності В.О. Сухомлинського в останній, найбільш плідний період його життя (60-ті роки).

Розділ цього залу «Гуманістична спрямованість творчості В.О. Сухомлинського» став провідним в експозиції музею. Принцип гуманізму пронизує всю творчість педагога. Одним із перших він довів, що гуманізм — це риса, притаманна творчій педагогіці. І перш за все — доброта, милосердя, великодушність, сумлінність, але і вимогливість, виховання почуття обов'язку. Василь Олександрович вважав: «Щоб стати справжнім вихователем, треба пройти школу сердечності, тобто пізнати серцем все, чим живе, про що думає вихованець».

Культу Матері, культу Батьківщини, культу Рідного слова, культу Книги, які панували у Павлівській середній школі, присвячені стенди експозиції музею.

Особливу увагу відвідувачів привертає фотографія стенда «Ці книжки має прочитати кожний», що був поміщений у коридорі на першому

поверсі школи, зі списком книг золотого фонду світової літератури, які знаходилися і в особистих бібліотеках учителів школи (у кожного — від тисячі до двох тисяч книг, а у подружжя Сухомлинських — близько 19 тисяч).

В експозиції виставлені книги Р. Кіплінга «Як і чому», В. Скотта «Собрание сочинений», нагороди переможців різних конкурсів, фотографії традиційних шкільних свят — Матері, Книги, Врожаю, Квітів, засідань гуртків (драматичного, танцювального, музичного), афіші вистав шкільного лялькового театру «Веселка». Ці експонати підкреслюють атмосферу творчості, високої духовності та єднання колективу педагогів і вихованців.

У 60-ті роки ім'я Сухомлинського стає відомим далеко за межами нашої країни. У Павлиш, як до педагогічної Мекки, їхали і їхали вчителі подивитися, повчитися, доторкнутися до джерела творчості. Широке визнання Василь Олександрович отримує перш за все у вітчизняних педагогів. Не дивлячись на свою зайнятість, Василь Олександрович приділяв належну увагу гостям. Висвітлюють зв'язки колективу Павлиської школи з освітянами колишнього СРСР фотографії, листи друзів з Києва, Азербайджану, Білорусії, зокрема від М.П. Дмитрієва — директора Корм'янської школи-інтернату Гомельської області та її учнів.

За роки роботи В.О. Сухомлинського в школі побували представники освіти Болгарії, Німеччини, Угорщини, Чехословаччини, Куби. У '60-х роках твори павлиського вчителя з'являються в зарубіжній пресі. Плани відряджень, звіти, фотокартки, сувеніри розповідають про участь

В.О. Сухомлинський з М.П. Дмитрієвим — директором Корм'янської школи-інтернату (Павлиш, 1961р.)

*В.О. Сухомлинський на Кубі,
1961 р.*

В.О. Сухомлинського в роботі всесоюзних, республіканських, міжнародних педагогічних семінарів. Василь Олександрович у складі делегації працівників освіти був гостем ряду зарубіжних країн. З 25 грудня 1961 року до 10 лютого 1962 року перебував на Кубі, а на запрошення Міністерства освіти НРБ у 1964 році відвідав Болгарію.

1964 р. — учасник і доповідач Міжнародного семінару з проблем трудового виховання у м. Потсдам (НДР), в 1969 р. — доповідач Міжнародного Робочого Симпозіуму з теорії виховання у м. Балатонфюреді (Угорщина).

*В.О. Сухомлинський з угорським педагогом
Шандором Коллоші у Павлиші, 1964 р.*

Мовна культура людини — це дзеркало її духовної культури. Найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила і виразність рідного слова, підкреслював Василь Олександрович. Директор Павльської школи разом з педагогічним колективом багато робили для того, щоб прищепити дітям любов до рідної землі, до рідного слова. В експозиції знаходяться статті В.О. Сухомлинського «Слово рідної мови» (журнал «Українська мова і література в школі», 1968 р.), «Джерело невмирущої криниці» (газета «Літературна Україна», 1970 р.), у яких автор показує красу слова рідної мови, її значення для виховання дітей і молоді.

В.О. Сухомлинський займався не лише науковою діяльністю, а й був умілим управлінцем. Проте, як занедбана садиба із солончаковим ґрунтом перетворилася розумом і працею школярів та їхніх

наставників у квітуче шкільне містечко з розарієм, садом дружби, алеями та куточками краси, теплицею з квітучими хризантемами, кактусами, розповідають численні фотографії та спогади учителів і вихованців.

Новою, надзвичайно плідною формою роботи педагогічного колективу були психологічні семінари, спрямовані на всебічне вивчення дитини, особливо такої, що не встигає, важковиховуваної. Через складання психологічних характеристик, обговорення питань розумового, морального, емоційного розвитку дітей педагоги мали змогу наблизитися до її внутрішнього світу. Ось приклади тематики психологічних семінарів: «Засоби педагогічного впливу на учня молодшого, середнього й старшого віку», «Слово як засіб впливу на розум, почуття й волю дитини», «Психічні особливості підлітків», «Про неприпустимість «сильних», «вольових» засобів впливу на дитину» тощо.

У роботі вчителів Павлиської школи психологічний семінар часто був підготовкою до занять батьківської школи. Особливо важливою була ця підготовка з питань, пов'язаних з відхиленнями в розумовому розвитку дитини, які в багатьох випадках залежать від батьків, від їхньої фізичної й духовної культури.

Велике місце в експозиції залу займає імпровізоване казкове царство — це фрагменти знаменитої кімнати казок Павлиської школи. Тут оселилися популярні казкові герої, виготовлені учнями і відтворені кіровоградськими художниками. Поруч — «Павлиські казки» — безцінні збірки, написані школярами. Звичайні аркуші із зошитів зібрані під одну обкладинку, ілюстровані

*Ариад Петрикам, доцент педагогіки (УНР),
Г. Нойнер, президент АН НДР,
В.О. Сухомлинський. Берлін, 1966р.*

*Гурток української вишивки,
1966 р.*

*У шкільній теплиці,
1965 р.*

Фрагмент експозиції музею

дитячими малюнками. Таких томиків у запасниках музею біля 70.

«Казки є тим різцем, — писав В.О. Сухомлинський, — який відточує найтонші риси індивідуального мислення кожного учня і в той же час відкриває дитячі серця назустріч одне одному, створює витончені інтелектуальні взаємостосунки в дитячому колективі».

В.О. Сухомлинський, сам казкар, автор численних художніх мініатюр, одухотворив казку в житті дитини. «Без казок немислимий повноцінний розумовий розвиток дітей», — відзначав Василь Олександрович. І далі: «Без казки — живої, яскравої, що оволоділа свідомістю і почуттями дитини — неможливо уявити дитячого мислення і дитячої мови...»

«Павлиські казки», створені дітьми, набули популярності і визнання у нас в країні та за її межами.

Складання казок завершується святом Казки, що за традицією проводиться наприкінці навчального року.

В експозиції цього залу — велика кількість фотографій, які розповідають про життя Павлиської школи. Підбірка матеріалів висвітлює роботу батьківського університету Павлиської середньої школи: плани роботи, статті «Слово к отцам», «Воспитание без наказания», «Батьківська педагогіка».

Матеріали стендів розкривають епістолярну спадщину В.О. Сухомлинського, який мав зв'язки не лише з педагогами, батьками, а й з людьми інших професій. Це листи до Михайла Панасовича Дмитрієва, Арпада Петрикаша, Григорія Олександровича Мединського, листи із-за кордону.

Василя Олександровича хвилювало питання виховання важких дітей у неблагополучних сім'ях. Експонується стаття «Трудные дети», яка була надрукована в газеті «Правда України» 12.02.1966 р.

Фотоматеріали розповідають про виступ В.О. Сухомлинського перед ув'язненими в Кіровоградській виправній колонії.

Перед відвідувачами знаходяться фрагменти рукописів В.О. Сухомлинського, творчих матеріалів до монографій з питань морального виховання учнів, формування особистості у дитячому, підлітковому та юнацькому віці, у яких він ставив і висвітлював складні проблеми, яких не торкалася офіційна педагогіка.

З другої половини 60-х років починає відлік оформлення педагогіки В.О. Сухомлинського у цілісну і самодостатню гуманістичну освітню систему.

Гуманістичні ідеї Василь Олександрович системно виклав у серії статей «Етюди о коммуни-

стическом воспитании» (журнал «Народное образование», 1967 р.) Ось найголовніші з них: довіра й повага до дитячої особистості, погляд на навчальну діяльність школярів як насичений творчими відкриттями процес пізнання та самопізнання, обмеження сфери впливу колективу на особистість, виховання без покарань, вивищення значення слова й особистості вчителя на дитину.

Ці погляди Сухомлинського на виховання викликали обурення з боку офіційної педагогіки. «Етюди...» були піддані нищівній критиці (Б. Ліхачов, В. Кумарін, Л. Гордін), а сам Василь Олександрович був звинувачений у проповіді «абстрактного гуманізму».

Позбавлений можливостей відстоювати свою позицію в педагогічній пресі через відмову друкувати статті на захист своїх ідей, в умовах цькування В.О. Сухомлинський продовжує працювати, розвиваючи свої ідеї в таких загальновідомих творах, як «Серце віддаю дітям» (1968-НДР, 1969-УРСР), «Пависька середня школа» (1969 р.), «Народження громадянина» (1970 р.).

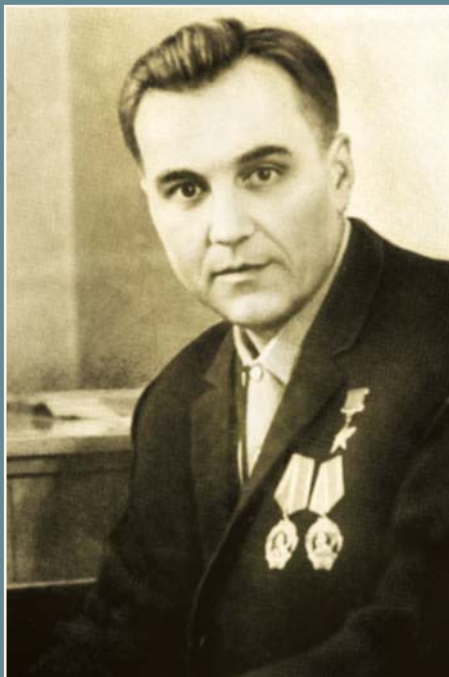

Письменник І.О. Мединський і В.О. Сухомлинський, 1968 р.

Виступ В.О. Сухомлинського у Кіровоградській виправній колонії, 1969 р.

1968 рік – визначний в житті В.О. Сухомлинського. Йому було присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці, він брав участь у двох учительських з'їздах: Республіканському (червень 1968 р.) і Всесоюзному (липень 1968 р.).

Творча й особиста дружба об'єднувала В.О. Сухомлинського та директора Богданівської середньої школи Знам'янського району, кандидата педагогічних наук, доцента, Заслуженого вчителя України, Героя Соціалістичної Праці Івана Гуровича Ткаченка, який, віднайшовши свій шлях у педагогіці, зв'язав свої ідеї з поглядами Василя Олександровича.

У спогадах І.Г. Ткаченко згадував: «Мені, як і моєму поколінню вчителів, випало велике щастя понад чверть століття духовно спілкуватися з Василем Олександровичем, збагачуватися його ідеями, осмислювати практику багатогранну, своєрідну, неповторну».

Іван Гурович високо цінував творчий доробок свого побратима і соратника: «Його педагогічна спадщина з успіхом витримує екзамени на істинне і вічне довголіття. В.О. Сухомлинський – наш сучасник, наша історія і наше майбутнє».

1968 р. – вперше книга «Серце віддаю дітям» побачила світ у Німецькій Демократичній Республіці. А в 1969 р. була видана київським видавництвом «Радянська школа». Вийшовши досить скромним для радянських видань накладом у 40 000 примірників, вона почала свою триумфальну ходу країнами і континентами.

До уваги відвідувачів представлені останні публікації Василя Олександровича: стаття «Слово к ученикам», надрукована 1 вересня 1970 р.

у газеті «Правда», «Перспективний план роботи Павлівської середньої школи на 1968-1974 рр.», а також його фотографія, на фоні приміщення Павлівської середньої школи, зроблена у липні 1970 року.

Відвідувачі музею мають унікальну можливість переглянути в залі документальний фільм «Учитель», знятий київськими митцями у травні 1970 року (режисер А. Криварчук). Кінокадри зберегли для нас уважний, вдумливий погляд, тихий лагідний голос, філософський склад мислення Вчителя.

2 вересня 1970 року Василь Олександрович відійшов у вічність.

Після 1970 року почався новий етап його біографії – «життя після смерті». Це стосується видання й перекладу його 48 книжок, 500 наукових статей, понад 1500 оповідань і казок для дітей. Спадщина Василя Олександровича Сухомлинського розійшлася по всьому світу, живе своїм життям. На початок XXI століття вийшло 65 його творів – 371 видання тиражем близько 15 млн. екземплярів. Вони перекладені на 59 мов народів світу. Найпопулярніша його книга «Серце віддаю дітям» має 69 видань 37 мовами світу.

4 вересня 1970 р. Постанова Ради Міністрів Української РСР ухвалила рішення про видання вибраних творів педагога (вийшли у 5-ти томах українською та російською мовами в 1976-1980 рр.). Вони представлені в експозиції третього залу музею разом з іншими творами В.О. Сухомлинського: «Павлівська середня школа» (1969 р.), «Народження громадянина» (1970 р.), «Як виховати справжню людину» (1975 р.), «Розмова з моло-

*Обласний семінар працівників освіти.
В центрі В.О. Сухомлинський,
зліва – І.І. Ткаченко, 1968 р.*

*І.І. Ткаченко, В.О. Сухомлинський –
друзі-однодумці, 1970 р.*

дим директором школи» (1983 р.), «Сто порад учителів» (1984 р.).

Педагогічна громадськість України висунула книгу «Серце віддаю дітям» (видання 1973 р.) на здобуття Державної премії УРСР. Премія була вручена Ганні Іванівні Сухомлинській у 1974 році.

В експозиції представлено унікальне видання книги «Серце віддаю дітям. Нове прочитання», що вийшло у видавництві «Акта» у 2012 році. У ньому представлено оригінальний текст книги, поміщені матеріали листування В.О. Сухомлинського з видавництвами — «Радянська школа» і «Wolk and Wissen», розкрита історія виходу цієї книги спочатку в НДР, а потім в УРСР, інші дуже цікаві матеріали. Книгу підготувала до друку донька Василя Олександровича Ольга Василівна. В експозиції є твори Василя Олександровича, що вийшли останнім часом, — це переважно казки: «Вогнегривий коник» (Київ: «Вікар», 2008), «Квітка сонця» (видавничий дім «Школа», 2009), «Всі добрі люди — одна сім'я» (видавничий дім «Школа», 2012). У книзі «Етюди о Сухомлинском. Педагогические апокрифы» (Харків, вид. «Акта», 2008), широко представлені документи і матеріали, що стосуються полеміки навколо ідей В.О. Сухомлинського, яка розпочалася 1967 року і продовжується до сьогодні. Книгу упорядковувала, написала передмову і післямову донька Василя Олександровича Сухомлинського О.В. Сухомлинська.

*Завершальний розділ
педагогічної частини
(Перший зал)
– «Сухомлинський
і сучасність»*

Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського з його актуальними гуманістичними ідеями знайшла відображення і зайняла чільне місце в сучасній педагогічній науці (у програмах, концепціях багатьох навчальних закладів), завоювала широку популярність як в Україні, так і далеко за її межами. Його ідеї стали потужним стимулом для творчих пошуків і досліджень. На сьогодні створено центри дослідження спадщини педагога у Німеччині, Греції, Польщі, Болгарії, США, Канаді, Австралії, Китаї, Японії, Росії та в інших країнах. Для координації їх діяльності в 1989 році створено Міжнародне товариство послідовників В.О. Сухомлинського, західноєвропейська штаб-квартира якого спочатку розташовувалась у Марбурзі, в одному з найстаріших університетів Німеччини. Першим головою товариства був професор Ріхард Піпперт, ученим секретарем – доктор філософії Марбурзького університету Еріка Гартман.

*Ольга Сухомлинська, її донька Лєся,
професор Ріхард Піпперт, Раїса
Штайник. Німеччина, 1990 р.*

*О.В. Сухомлинська
з У Панымень,
популяризатором
ідей Сухомлинського
у Китаї*

*Світ пізнає педагогіку В.О. Сухомлинського
(фрагмент експозиції музею)*

На стенді «Світ пізнає педагогіку Сухомлинського» відвідувачі можуть побачити найбільш цінні експонати, які входять до фондової колекції музею. Тут представлені документи-оригінали (на німецькій мові) про створення та роботу Міжнародного товариства послідовників Сухомлинського (проект Е. Гартман, Марбург, 12.07.1990 р.), повідомлення в пресі про його заснування.

Великим інтересом у відвідувачів користуються експонати, які висвітлюють зацікавленість педагогів Китаю до творчості В.О. Сухомлинського. Це книги Педагога китайською мовою, фото, матеріали про співробітництво Павлівської загальноосвітньої школи № 1 І-ІІІ ступенів ім. В.О. Сухомлинського, Педагогічно-меморіального музею В.О. Сухомлинського з початковою школою Панцзуань м. Суйчжоу, середньою школою м. Цзяньюнь провінції Цзянсу, експериментальною школою Хуа-ші (директор У Чень).

У 1998 році в Пекіні була створена Всекитайська Асоціація імені В.О. Сухомлинського (голова – відомий вчений, перекладач праць українського педагога Ван Ігао).

З педагогічним досвідом В.О. Сухомлинського китайські педагоги вперше познайомилися в 1959 році, коли Ван Ігао відвідав Павлівську загальноосвітню школу з метою вивчення її досвіду.

Китайському народу близькі ідеї унікальності, неповторності навколишнього світу, висвітлені педагогом у багатьох працях. У цій країні перекладені й видані великими тиражами практично всі твори В.О. Сухомлинського. Так, у 2001 році в Китаї вийшло п'ятитомне зібрання творів В.О. Сухомлинського. На Всекитайському конкурсі педагогічної літератури у 2003 році п'ятитомник посів перше місце і був удостоєний медалі.

На Міжнародній конференції 2008 року, присвяченій 90-річчю від дня народження педагога, президент Академії педагогічних наук КНР Чжу Сяомань назвала 36 шкіл, у яких офіційно проводяться експерименти з використанням ідей В.О. Сухомлинського. Серед найбільш активних педагогів-практиків, послідовників творчої спадщини нашого видатного земляка — У Чень, Лі Цзілінь, Лі Чженьсі, Вей Шушень.

В експозиції — книга кандидата педагогічних наук, заступника директора Інституту Конфуція в Україні Лі Цзихуа «Творческое использование наследия В.А. Сухомлинского в КНР» (2005 р.). З часом інтерес китайських педагогів до спадщини павлівського директора не згасає.

Широко представлені в музейній експозиції прихильники і послідовники нашого земляка з Російської Федерації.

У 1998 році в Оренбурзі було створено Асоціацію вчителів Уралу і Сибіру ім. В.О. Сухомлинського. Її голова — випускниця Павлівської середньої школи, учениця Василя Олександровича, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогіки та менеджменту, завідувача кафедрою загальної педагогіки Оренбурзького державного педагогічного університету В.Г. Риндак (Скрипник).

В експозиції матеріали Уральської асоціації — «В.А. Сухомлинский и современная школа Урала, Сибири», матеріали регіональної науково-практичної конференції «Реализация идей В.А. Сухомлинского по моральному воспитанию подростка в системе вспомогательного образования детей», книга Т.В. Челпаченко «Дидактика В.А. Сухомлинского. Развитие дидактической идеи гармонии умственного и физического труда школьника».

Серед експонатів — книга «В.А. Сухомлинский: уроки радости познания» М.В. Богуславського — члена-кореспондента Російської академії освіти, доктора педагогічних наук, професора, головного наукового співробітника Інституту теорії й історії педагогіки РАО, який упродовж декількох десятиліть вивчає і популяризує ідеї українського вченого-практика.

Ідеї В.О. Сухомлинського творчо розвиваються і в Башкортостані. Палкий сухомлініст К.Ш. Ахіяров — доктор педагогічних наук, професор, директор НДІ педагогіки і психології, завідувач кафедри наукових основ управління школою Башкирського державного педагогічного університету. На стенді його збірник «Педагогическое творчество В.А. Сухомлинского и современная школа» (м. Уфа).

Представлено у музеї і зарубіжні розвідки. Яскравим прикладом творчої реалізації педагогічних ідей В.О. Сухомлинського є діяльність кімнат-музеїв у школі № 67 м. Казані (Татарстан), Увинській школі № 2 (Удмуртія), Рудненському соціально-гуманітарному коледжі (Казахстан), матеріали яких експонуються у музеї. Польський дослідник Маріан Библюк упродовж багатьох десятиліть вивчав, аналізував, досліджував і практично реалізовував педагогічні ідеї Вчителя із Павлиша. У 1978 р. він захищає кандидатську дисертацію, присвячену педагогічній концепції й системі виховної роботи В.О. Сухомлинського. В експозиції книжка «Серце віддаю дітям» (переклад М. Библюка польською мовою).

Спадщина В.О. Сухомлинського набула розповсюдження і в США. Девід Вайс, директор Медфордського педагогічного інституту, переклав книгу «Серце віддаю дітям», активно пропагував

погляди Педагога у часописі інституту і в діяльності експериментальних шкіл, створених за методикою В.О. Сухомлинського. В умовах дедалі ширшого розвитку міжнародних науково-освітніх взаємозв'язків і взаємовпливів актуального значення набувають слова американського професора Д. Ларша: «Якби ми знали про цього великого педагога в США, може, ми б не мали холодної війни. Якби ми знали про його гуманне серце, може, це допомогло б зламати штучні стереотипи, які нас розділяли... Його ім'я має стояти поряд з іменами великих педагогів-філософів, практиків світової історії педагогіки. Його ідеї та власні приклади змінили сучасну педагогіку та нашу роль як вихователів» (стаття «Василь Сухомлинський: світло зі Сходу лине на Захід»).

Палким прихильником і популяризатором творчої спадщини павлиського Вчителя став професор Христос Франгос із університету м. Салоніки (Греція). Ідеї Василя Олександровича досягли і далекої Австралії, викликавши там інтерес у педагогів. Австралійський вчитель і викладач Алан Коккерілл у 1998 році в одному з видавництв Нью-Йорка видав книгу «Виховна система Василя Сухомлинського», яку він підготував на основі своєї дисертаційної праці.

Президент НАПН України В.І. Кремень з Ю.І. Мальованим, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинською

У 1990 році створено Українську асоціацію ім. Василя Сухомлинського, яка об'єднала усіх освітян, послідовників Павлиського вчителя. Ця організація покликана досліджувати, поширювати і впроваджувати в життя творчу спадщину вченого, передовий педагогічний досвід, сприяти підготовці й підвищенню кваліфікації вчителів, педагогічному просвітництву батьків. Головою асоціації є Олександра Яківна Савченко, академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, радник Президії НАПН України, головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України. Асоціація є ініціатором проведення Всеукраїнських педагогічних читань, які вже стали традиційними. Міжнародні науково-практичні читання «В.О. Сухомлинський і сучасність» проводяться під керівництвом асоціації в різних регіонах України за підтримки Міністерства освіти і науки України, Національної Академії педагогічних наук, обласних управлінь освіти і науки.

В експозиції музею представлені матеріали щорічних педагогічних читань — збірники наукових праць, публікації в газетах, журналах.

Всеукраїнські педагогічні читання

1994 рік — м. Луцьк. Перші Всеукраїнські педагогічні читання «Освітньо-виховні ідеали В.О. Сухомлинського в контексті сучасності».

1995 рік — м. Чернігів. Другі Всеукраїнські педагогічні читання «Освітньо-виховні ідеали В.О. Сухомлинського в контексті сучасності».

1996 рік — Київ — Умань — Звенигородка. Треті Всеукраїнські педагогічні читання «В.О. Сухомлинський і сучасність».

1997 рік — м. Вінниця. Четверті Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність».

1998 рік — м. Кіровоград. П'яті Всеукраїнські педагогічні читання «В.О. Сухомлинський і сучасність. Педагогіка В.О. Сухомлинського на зламі епох».

1999 рік — м. Харків. Шості Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність: дидактика».

2000 рік — м. Луганськ. Сьомі Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність: екологія дитинства».

2001 рік — м. Одеса. Восьмі Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність: особистісно орієнтована шкільна освіта».

2002 рік — м. Тернопіль. Дев'яти Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність: батьківська педагогіка».

2003 рік — Київ — Кіровоград — Павлиш. Десяті Всеукраїнські, Другі Міжнародні педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність: особистість учителя».

2004 рік — м. Миколаїв. Одинадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський і сучасність: особистість у навколишньому середовищі».

2005 рік — м. Полтава. Дванадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «В.О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю: проблеми свободи і відповідальності у вихованні особистості».

2006 рік — м. Переяслав-Хмельницький. Тринадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: культурологічні виміри шкільної й педагогічної освіти».

2007 рік — м. Слов'янськ. Чотирнадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: виховання громадянина».

2008 рік — м. Кіровоград, Павлиш. П'ятнадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: ідеї, пошуки, перспективи».

2009 рік — м. Херсон. Шістнадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «В.О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю: ціннісні виміри в освіті».

2010 рік — м. Черкаси. Сімнадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «В. Сухомлинський, О. Захаренко: вивчати минуле, творити сьогодення, передбачати майбутнє».

2011 рік — м. Хмельницький. Четверті Між-

народні та Вісімнадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: довкілля — початкова школа».

2012 рік — м. Донецьк. П'яті Міжнародні та Дев'ятнадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту».

2013 рік — м. Кіровоград. Шості Міжнародні та Двадцяті Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: розвиток творчої особистості».

На стенді «Дослідження педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського в Україні», де знайшли відображення матеріали Всеукраїнських педагогічних читань, розміщені наукові праці провідних вчених України:

О.Я. Савченко, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України, головного наукового співробітника лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України;

Н.П. Дічек, доктора педагогічних наук, старшого наукового співробітника, завідувача лабораторії історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України;

А.М. Богуш, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена НАПН України, завідувача кафедри теорії і методики дошкільної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського;

І.Д. Бежа, доктора психологічних наук, професора, дійсного члена НАПН України, директора Інституту проблем виховання НАПН України;

В.Л. Федяєвої, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки та пси-

хології, проректора з наукової роботи Херсонського державного університету;

О.М. Пехоти, доктора педагогічних наук, професора, директора Інституту педагогічної освіти;

М.Я. Антонця, кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника Інституту педагогіки НАПН України, вченого секретаря Української асоціації імені Василя Сухомлинського;

Н.А. Калініченко, доктора педагогічних наук, професора, Заслуженого вчителя України, лауреата обласної педагогічної премії імені В.О. Сухомлинського, завідувача кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського.

Понад вісімдесят авторів дисертацій на здобуття вченого ступеня кандидата педагогічних наук, чотирьох дисертацій на здобуття вченого

ступеня доктора педагогічних та філософських наук досліджували спадщину Василя Олександровича і більшість з них працювала з архівними матеріалами музею (у вітрині розміщені автореферати і дисертації).

Експозиція знайомить з творчими доробками активних дослідників і популяризаторів спадщини Педагога: Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського, Українського колежу ім. В.О. Сухомлинського (м. Київ), Миколаївського державного педагогічного університету імені В.О. Сухомлинського, Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Херсонського державного університету, комунального вищого навчального закладу «Олександрійський педагогічний коледж імені В.О. Сухомлинського».

*Міжнародні зв'язки
педагогічно-меморіального музею
В.О. Сухомлинською*

*Удмуртія
Казахстан
Грузія
Латвія
Польща
Болгарія
Китай*

*Японія
Греція
Австралія
Німеччина
Білорусь
Вірменія
Татарстан
Росія
(Москва, Санкт-Петербург,
Оренбург, Томськ)*

Стенд «**Кіровоградщина: творча реалізація ідей педагога — гуманіста**» знайомить відвідувачів музею з матеріалами про вивчення спадщини В.О. Сухомлинського, системою творчої реалізації провідних ідей видатного педагога в сучасній школі.

У 70-80-ті роки в області почала створюватися мережа опорних навчальних закладів з питань упровадження педагогічних ідей В.О. Сухомлинського. Нині їх 35.

Обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського є ініціатором збереження традицій, використання, розвитку і примноження спадщини нашого великого земляка. Проблематика лекцій, семінарських і практичних занять, науково-дослідницької роботи охоплює широке коло актуальних питань вивчення і трансформації педагогічних ідей видатного педагога в практику модернізації освіти. Плідно працюють створені в інституті обласні творчі групи, постійно діючі семінари директорів опорних шкіл, школи управлінської і педагогічної майстерності, проблемні лабораторії, майстер-класи. В експозиції можна ознайомитися з новими виданнями обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського: «Виховання громадянина-патріота в педагогіці В.О. Сухомлинського та сучасній освітній практиці», Кіровоград — Павлищ, 2012. «Трансформація гуманістичних ідей Василя Сухомлинського в освітньому просторі», 2013. «Школа В.О. Сухомлинського — живильне джерело духовності» (автори Деркач В.Ф., Явтушенко Л.С., Черньонкова І.М.) — 2013.

*В.О. Сухомлинський і сучасність
(фрагмент експозиції музею)*

Традиційними стали щорічні наукові конференції, матеріали яких експонуються в музеї: обласна науково-практична конференція «Професійний розвиток вчителя в педагогіці Василя Сухомлинського та сучасній школі» (2009 р.), Всеукраїнська науково-методична конференція «Розвиток дидактичних ідей В.О. Сухомлинського в сучасній освіті» (2010 р.), Всеукраїнська науково-методична конференція «Ідеї В.О. Сухомлинського про науку, майстерність і мистецтво управління в практиці сучасного освітнього менеджменту» (2011 р.), Всеукраїнська науково-методична конференція «Виховання громадянина-патріота в педагогіці В.О. Сухомлинського та сучасній освітній практиці» (2012 р.).

*В.І. Кремень., О.В. Сухомлинська., С.Л. Скалько,
О.Д. Савченко, Ю.І. Мальований
(41-й обласний зліт молодих учителів
та профспілкового активу), НАПН, 2012 р.*

Щороку на базі педагогічно-меморіального музею В.О. Сухомлинського під керівництвом кафедри педагогіки, кафедри педагогіки початкової освіти та соціальної педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка проходять Всеукраїнські студентські конференції, учасниками яких є кращі студенти педагогічних вузів України, а кожної весни до музею приїздять віддати данину шани Великому вчителю делегати обласних зльотів молодих учителів Кіровоградщини, які свого часу започаткував В. Сухомлинський.

Організатором обласних традиційних зльотів молодих учителів є голова обкому профспілки працівників освіти і науки України, лауреат обласної педагогічної премії імені В.О. Сухомлинського С.Л. Скалько, яка більше сорока п'яти років сво-

єю невтомною працею продовжує справу Педагога, разом з освітянами докладає багато зусиль, щоб Кіровоградщина стала справжньою науковою лабораторією дослідження і популяризації його спадщини.

Закінчують цей розділ матеріали про роботу Павлівської загальноосвітньої школи № 1 ім. В.О. Сухомлинського та шкіл району.

Директор Павлівської загальноосвітньої школи № 1 ім. В.О. Сухомлинського — Деркач Валентина Федорівна, Заслужений працівник освіти України, відмінник освіти України, учитель-методист, лауреат обласної педагогічної премії імені В.О. Сухомлинського.

Заступник директора школи з виховної роботи — Явтушенко Людмила Степанівна, відмінник освіти України, старший учитель, лауреат обласної педагогічної премії імені В.О. Сухомлинського, випускниця Павлівської середньої школи 1970 року.

Заступник директора з навчально-виховної роботи — Черньонкова Ірина Миколаївна, відмінник освіти України, старший учитель, лауреат районної премії імені В.О. Сухомлинського.

У школі працює 40 педагогів:

2 Заслужені вчителі України;

5 вчителів-методистів;

7 старших учителів;

10 нагороджені знаком «Відмінник освіти України»;

13 мають вищу кваліфікаційну категорію.

19 педагогів — переможці районного конкурсу

«Учитель року», 2 — лауреати та 2 переможці обласного конкурсу, 2 вчителі є лауреатами обласної педагогічної премії та 5 — лауреати районної премії імені В.О. Сухомлинського.

Школа — лауреат конкурсу «100 кращих шкіл України» у номінації «Школа шкіл».

Досвід роботи сучасної школи висвітлено в книгах: «Павлівська школа сьогодні», «Енциклопедія педагогічної освіти України» та інших матеріалах, що експонуються в музеї.

Педагогічний колектив школи протягом багатьох років працює над науково-методичною проблемою «Творче впровадження і розвиток педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної школи». На базі школи відбуваються засідання районної творчої лабораторії бібліотекарів, проводяться заняття районних шкіл передового педагогічного досвіду, творчих груп, науково-практичні конференції, районні та обласні семінари.

Усі молоді педагоги, які мають стаж роботи до 5 років, об'єднані в клуб становлення молодих учителів «Ми — сухомлиністи». Для тих школярів, які мріють у майбутньому стати вчителями, на базі педагогічно-меморіального музею В.О. Сухомлинського працює клуб «З поглядом у майбутнє».

Педагогічний колектив школи тісно співпрацює з НАПН України, Асоціацією ім. Василя Сухомлинського, ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського, КОППО імені Василя Сухомлинського.

Укладено угоди про партнерські зв'язки школи з:

- Головним управлінням освіти і науки Київської міської державної адміністрації;
- Миколаївським державним університетом ім. В.О. Сухомлинського;
- Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини;
- Кіровоградським державним педагогічним університетом імені Володимира Винниченка;
- Полтавським державним педагогічним університетом імені В.Г. Короленка;
- експериментальною школою ім. В.О. Сухомлинського (Хуа-ші), КНР;
- Пуянською експериментальною школою № 1 ім. В.О. Сухомлинського, КНР.

Ідеї В.О. Сухомлинського живуть і розвиваються на Онуфріївщині. 300 педагогів щодня «віддають своє серце дітям», 40 з яких — молодь у віці до 30 років. У тому, що педагогічні ідеї великого Добротворця знаходять своє втілення в практиці роботи шкіл, дошкільних навчальних закладів району, провідна роль належить відділу освіти, молоді і спорту Онуфріївської райдержадміністрації, який очолює Заслужений вчитель України О.В. Пеннер. Справжньою творчою лабораторією вивчення і впровадження педагогічних ідей В.О. Сухомлинського є педагогічно-меморіальний музей В.О. Сухомлинського.

Меморіальна частина

Огляд меморіальної частини розпочинається з робочого кабінету, розташованого поруч із першим залом. У кабінеті — письмовий стіл, вузенький диван, декілька стільців.

За цим робочим столом В.О. Сухомлинський писав свої твори. Світло у кабінеті вмикалося о 4 годині ранку. Коли Василя Олександровича запитували про причини такого раннього підйому, він відповідав: «Моя найкраща працездатність саме в цей час». Ці години він називав «золотими годинами ранкової творчості». Невеликий коридор з'єднує робочий кабінет з квартирою, де проживала сім'я Сухомлинських: Василь Олександрович, Ганна Іванівна, двоє дітей — Сергій та Ольга. Обстановка квартири проста і скромна. Тут все залишилося так, як було за життя родини.

Особиста бібліотека педагога нараховувала декілька тисяч художньої, педагогічної, політичної, філософської, публіцистичної літератури. Нею користувалися вчителі, учні та всі бажаючі. «Справжній педагог у своїй особистій бібліотеці повинен мати книги спеціально для того, щоб давати їх читати своїм вихованцям. Одна розмова з учнем біля книжкової полиці, обмін думками про прочитане, як правило, ефективніша багатьох зборів і засідань», — писав Василь Олександрович у статті «Ми — сільські учителі». У бібліотеці є твори найвидатніших письменників світу, енциклопедії, словники, літературні й науково-популярні журнали.

В експозиції музею розділ

«УЧИТЕЛЬ, ДРУЖИНА, МАТИ»,

присвячений дружині Василя Олександровича — Ганні Іванівні Сухомлинській (дівооче прізвище Девятова). Вона народилася 14 лютого 1918 року в селі Мутасєво Моршанського району Тамбовської області у сім'ї службовця. У 1935-1939 роках навчалася в Куйбишевському педагогічному інституті, одержала кваліфікацію викладача педучилища і дошкільної підготовки. У 1939-1941 роках працювала у Воткінському педучилищі Удмуртської АРСР, потім у 1941-1944 рр. — інспектор Наркомосу Удмуртської АРСР. Саме в цей час вона познайомилася з В.О. Сухомлинським. У школу, яку нещодавно (1942 р.) очолив після шпиталю Василь Олександрович, Ганна Іванівна потрапила, перебуваючи у відрядженні. Невдовзі Василь Олександрович написав Ганні Іванівні листа, потім зав'язався поштовий роман:

*В.О. Сухомлинський
у робочому кабінеті*

*Ганна Іванівна, Василь Олександрович
Сухомлинські, 1947 р.*

*Родина Сухомлинських.
1958 р.*

*Щасливі хвилини життя,
1968 р.*

«Я ніколи не забуду, як побачив тебе вперше. Не забуду тої миті, коли ти оглянулась і подивилась своїми блакитними очима.

Мені здається, що ми знайомі вже кілька років. Аня, наші душі стали однією душею...» (фрагмент із листа).

У листі до брата Івана він писав: «...В Удмуртии я женился. Почти 2 года был с нею знаком... Умная, развитая, сердечная девушка. У нас есть общие стремления и общие интересы. Мы любим друг друга и преданы друг другу...» (1944 р.)

Коли подружжя Сухомлинських повернулося в Україну, Ганна Іванівна з квітня 1944 р. по серпень 1948 р. працювала директором Онуфріївської середньої школи і вчителем 5-10 класів. Із серпня 1948 року — вчитель російської мови і літератури Павлівської середньої школи. Працювала тут до 25 серпня 1971 року. Ганна Іванівна очолювала літературний гурток старшокласників та вчителів, опікувалася літературною творчістю учнів усієї школи, перша почала проводити екскурсії в світ краси слова. «Ганна Іванівна Сухомлинська викладала в нашому класі російську мову та літературу. На її уроках завжди було цікаво, так як вона розповідала багато нового, емоційно декламувала напам'ять чудові вірші і нас спонукала до цього. Вчителька зустрічала нас у класі задовго до дзвінка. Предметом обговорення з нею були прочитані книги, побачені кінофільми, авторські вірші, оповідання...» (зі спогадів Л.І. Такової, випускниці Павлівської середньої школи 1968 року). Разом із Василем Олександровичем виростили і виховали двох дітей — Сергія і Ольгу.

«Василь Олександрович був чудовим сім'янином, любив сім'ю, дорожив нею. Мабуть, сам Бог послав йому гарну, розумну, вольову дружину. Ганна Іванівна була прекрасним учителем, вірною дружиною, турботливою матір'ю. Без неї, як мені здається, він не зміг би так плідно працювати, займатися творчою роботою. Вона постійно створювала всі умови для його праці, була вірним радником і захисником.

Разом з цим, вона була лідером у педагогічному колективі не як дружина директора, а як досвідчений педагог і добрий організатор» (зі спогадів завідуючого Онуфріївським відділом освіти В.Д. Гарбуза).

Сергій закінчив факультет радіоелектроніки Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка, довгий час працював у конструкторському бюро заводу «Арсенал», потім — науковим співробітником інституту засобів навчання НАПН України. Передчасно пішов із життя 2009 року.

Донька Василя Олександровича — Ольга Василівна — доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук, академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України. Є фахівцем з історії вітчизняної і зарубіжної педагогіки, має численні наукові статті, декілька монографій, посібників. Значне місце в її творчому доробку посідає вивчення спадщини батька. Ольга Василівна сумлінно досліджує його творчість, займається виданням і перевиданням його книг, архівних матеріалів, листування. В цьому

*Г.І. Сухомлинська з учнями
Павлівської середньої школи, 1988 р.*

*Г.І. Сухомлинська з дітьми
та онукою Лесею. Київ, 1989 р.*

*Учитель,
дружина, мати
(фрагмент
експозиції музею)*

Нам'яті Ганни Іванівни Сухомлинської

Мовчати, оркестри, мелодій не треба.
Вони просто зайві, як серце щемить.
У душу вривається реквієм з неба,
І нам'яті карбує ірку оту мить.
Живим коридором в скорботнім мовчанні
Стояли вздовж шляху нащадки твої,
І дзвоник шкільний пролунав, як прощання
З усім, що лишила на рідній землі.
З усім, що любила, з усім, що зробила,
Для роду, для школи, для того щоб жив
Уже у безсмерті у праведнім ділі
Василь Сухомлинський, твій рідний Василь.
Мовчати, оркестри, мелодій не треба
Пусті й непотрібні здаються слова.
І ще одна зірка у нашому небі
Уже відтепер і на віки сія.

Ю. Мальований

вона продовжила роботу своєї матері — Ганни Іванівни.

Ганна Іванівна здійснила воістину подвижницьку роботу щодо збирання і упорядкування спадщини В.О. Сухомлинського. Її стараннями було створено Педагогічно-меморіальний музей Василя Олександровича Сухомлинського.

Майже до останнього подиху вона впорядковувала рукописи чоловіка, розшифрувала невіразні, напівзатерті чернетки листів...

Те, що вона зробила, під силу хіба що цілому дослідницькому інституту. Тільки список систематизованих найменувань з творчості та про творчість Василя Олександровича становить дві найбільш повні біобібліографії (1978, 1987 рр.). Ганна Іванівна багато років працювала над створенням картотеки творів Василя Олександровича та літератури про нього, при цьому вела домашнє господарство, допомагала Ользі Василівні у вихованні онучки Лесі, а згодом — правнука Вадима.

В експозиції музею знаходяться нагороди Г.І. Сухомлинської:

- медаль «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.»;
- значок «Відмінник народної освіти»;
- медаль А.С. Макаренка та інші.

Г.І. Сухомлинська пішла з життя 8 листопада 2003 року. Похована поряд з чоловіком.

Основні дати життя і діяльності В.О. Сухомлинською

28.09.1918 р. в селі Василівці Онуфріївського району Кіровоградської області (Олександрійський повіт, Херсонська губернія) народився В.О. Сухомлинський.

1926-1933 рр. — навчався у Василівській семирічній школі.

1934 р. — вступив до Кременчуцького вчительського інституту.

1935-1938 рр. — працював учителем української мови та літератури у Василівській і Зибківській школах Онуфріївського району Кіровоградської області.

1936 р. — вступив на заочне відділення Полтавського учительського інституту на факультет української мови та літератури.

1938 р. — екстерном закінчив заочне відділення Полтавського педагогічного інституту.

1938-1941 рр. — працював учителем української мови та літератури і завідуючим навчальною частиною Онуфріївської середньої школи Кіровоградської області.

1941 р. — навчався на курсах Військово-політичної академії в Москві. Брав участь у боях на Калінінському фронті.

1942 р. — тяжко поранений під Ржевом.

1942-1944 рр. — директор середньої школи в селі Ува Удмуртської АРСР.

1944-1948 рр. — завідуючий Онуфріївським райвно Кіровоградської області.

1948-1970 рр. — директор Павльської середньої школи Онуфріївського району Кіровоградської області.

1955 р. — захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (у Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка).

1957 р. — обраний членом-кореспондентом Академії педагогічних наук РРФСР.

1958 р. — присвоєно звання Заслуженого вчителя Української РСР.

1959 р. — делегат II з'їзду вчителів УРСР.

1960 р. — брав участь у роботі Всеросійського з'їзду вчителів. Нагороджений орденом Леніна.

З 1960 р. — за кордоном перекладаються і видаються перші книги педагога.

1961 р. — у складі делегації працівників освіти Радянського Союзу відвідав Кубу.

1964 р. — на запрошення Міністерства освіти НРБ перебував у Болгарії.

1965 р. — у складі делегації працівників освіти Української РСР відвідав НДР. Нагороджений медаллю А.С. Макаренка.

1966 р. — учасник Міжнародної наради з проблем трудового виховання в Потсдамі (НДР).

1968 р. — делегат III з'їзду вчителів УРСР. Делегат Всесоюзного учительського з'їзду. Присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. Обраний членом-кореспондентом Академії педагогічних наук СРСР.

02.09.1970 р. — помер і похований в с.мт Павлиш Онуфріївського району Кіровоградської області. Ім'я В.О. Сухомлинського присвоєно Павльській школі (Постанова Ради Міністрів УРСР від 04.09.70 р. № 470).

Увічнення пам'яті В.О. Сухомлинського

1970 р. — вулиця Шкільна в снт Павлиші перейменована на вулицю В.О. Сухомлинського (постанова виконкому Онуфріївської районної ради від 12.10.1970 року № 42).

1971 р. — встановлена меморіальна дошка на будівлі Павлівської середньої школи.

1972 р. — при Павлівській середній школі на громадських засадах відкрито музей В.О. Сухомлинського.

1972 р. — відкриття пам'ятника В.О. Сухомлинському в снт Павлиші Онуфріївського району Кіровоградської області.

1974 р. — відкрита меморіальна дошка на будівлі школи №3 снт Ува Удмуртської АРСР.

1975 р. — відкрито педагогічно-меморіальний музей В.О. Сухомлинського (Постанова Ради Міністрів УРСР від 19 лютого 1975 року № 985).

1977 р. — відкрита меморіальна дошка на будівлі Василівської восьмирічної школи Кіровоградської області.

1979 р. — ім'я В.О. Сухомлинського присвоєно школі № 4 м. Берліна.

1981 р. — ім'я В.О. Сухомлинського присвоєно Олександрійському педагогічному училищу Кіровоградської області.

1982 р. — відкрита меморіальна дошка на навчальному корпусі Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г. Короленка.

1982 р. — встановлена меморіальна дошка на будівлі Онуфріївської середньої школи Кіровоградської області.

1988 р. — відкрито кімнату-музей В.О. Сухомлинського в Кіровоградському державному

педагогічному інституті ім. О.С. Пушкіна. Міністерством зв'язку УРСР випущено поштовий конверт з портретом В.О. Сухомлинського.

1988 р. — у м. Переяслав-Хмельницькому на честь видатного українського педагога В.О. Сухомлинського названа вулиця (рішення Переяслав-Хмельницького міськвиконкому від 16.02.1988 р. № 136).

1989 р. — Ленінградським монетним двором до 70-річчя від дня народження В.О. Сухомлинського виготовлено 2 настільні ювілейні медалі. Художник К. Левченко створив барельєф В.О. Сухомлинського.

Створено Міжнародне товариство послідовників В.О. Сухомлинського (Марбург, Німеччина).

1990 р. — створено Українську асоціацію Василя Сухомлинського.

1991 р. — у Калуші Івано-Франківської області ім'ям В.О. Сухомлинського названа вулиця.

1996 р. — в Українському коледжі № 272 м. Києва відкрито музей В.О. Сухомлинського. Коледжу присвоєно ім'я педагога.

1998 р. — В.О. Сухомлинському присвоєно звання почесного громадянина міста Кіровограда (посмертно).

Ім'я В.О. Сухомлинського присвоєно дошкільному закладу № 24 м. Кіровограда.

Державним комітетом зв'язку випущено поштовий конверт з портретом В.О. Сухомлинського.

Створено Всекитайське товариство прихильників В. Сухомлинського.

2000 р. — у Луганському державному педаго-

гічному університеті ім. Т.Г. Шевченка відкрито барельєф В.О. Сухомлинського.

2001 р. — рішенням Кіровоградської обласної Ради засновано обласну педагогічну премію імені В.О. Сухомлинського.

2003 р. — рішенням Кабінету Міністрів України Миколаївському державному університету присвоєно ім'я В.О. Сухомлинського.

Перед навчальним закладом відкрито бюст В.О. Сухомлинського.

2003 р. — Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05.11.2003 р. № 664 ім'я видатного українського педагога В.О. Сухомлинського присвоєно Київській Державній науково-педагогічній бібліотеці України.

2004 р. — рішенням Кабінету Міністрів України Кіровоградському обласному інституту післядипломної педагогічної освіти присвоєно ім'я В.О. Сухомлинського.

Онуфріївська районна Рада та районна державна адміністрація встановили педагогічну премію імені В.О. Сухомлинського.

2004 р. — Комісія державних нагород і геральдики при Президентові України затвердила введення серед 5 відзнак для працівників освіти і науки медаль «В.О. Сухомлинський».

2004 р. — с. Хуа-ші (КНР) в експериментальній школі відкрито пам'ятник В.О. Сухомлинському.

2007 р. — Відкрито бюст В.О. Сухомлинського (Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського).

2008 р. — у Києві відкрито перший пам'ятник видатному українському педагогу-новатору (ДНПБУ ім. В.О. Сухомлинського).

2011 р. — в м. Києві на честь видатного українського педагога В.О. Сухомлинського названа вулиця.

Педагогічно-меморіальний музей В.О. Сухомлинського пропонує відвідувачам:

- Оглядова екскурсія «Є імена, які зорею сяють...»
- Тематичні екскурсії для педагогів різних спеціальностей, батьків:
 - «Учитель — джерело творчості, любові і натхнення»;
 - «Стежка до квітучого саду слова»;
 - «Природа — відкриття краси світу»;
 - «Трудове виховання — це і є гармонія трьох речей: треба, важко і прекрасно»;
 - «Мудрість батьківської педагогіки»;
 - «Серце віддаю дітям».
- Екскурсія для керівників шкіл та інших установ:
 - «Керівництво — велике мистецтво».
- Екскурсії для дітей:
 - «Школа під блакитним небом» (оглядова);
 - «Ми — маленькі казкарята» (з елементами складання творів-мініатюр, казок);
 - «Криниця Добротворця»;
 - «Традиції Павлівської школи».
- Години спілкування з В.О. Сухомлинським (виховні години на морально-етичні теми, знайомство з творами Педагога).
- Читацькі конференції за творами В.О. Сухомлинського і книгами про нього.
- Зустрічі з педагогами, які працювали з В.О. Сухомлинським.
- Ювілейні зустрічі випускників.
- Районні педагогічні читання.
- Методичні об'єднання вчителів, вихователів дошкільних закладів.
- Науково-практичні конференції вчителів, студентів, семінари, диспути, круглі столи.
- Засідання клубів шанувальників спадщини В.О. Сухомлинського «Ми — сухомлиністи», «З поглядом у майбутнє».
- Спілкування гостей з юними сухомлиністами (у клубі «З поглядом у майбутнє»).
- Тематичні виставки.
- Робота з архівними матеріалами.
- Перегляд хронікально-документальних фільмів «Учитель», «Серце віддаю дітям», «Роздуми про допитливість», «Родина Сухомлинських».
- Перегляд фільмів «Прекрасні миті зустрічей», «Допоки живуть учні — вчителі не вмирають», «Школа радості», «У новій школі».

Василю
Олександровичу
Сухомлинському

*У Павлішії зараз осінь. В помаранчі сади в Павлішії.
Над побриженим ставом*

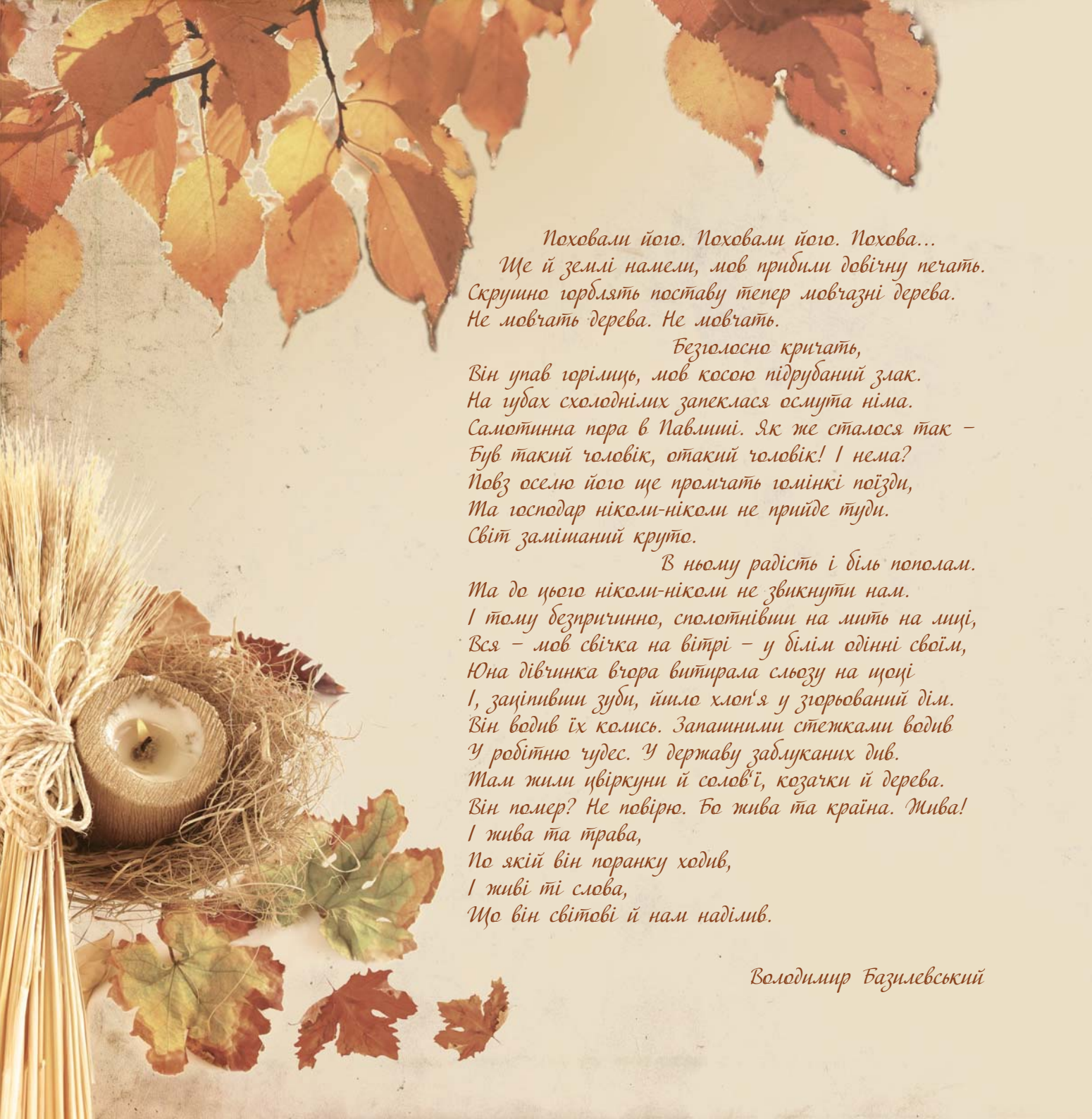
шерхотять, шепотять колишії.

*Шу-шу-шу – колишії. Буцім лезами – враз по душі.
В Павлішії зараз осінь. Сиротинна пора в Павлішії.
Шурхїт шин. Шелестїнь.*

Павутинна затишкана тїш.

Наймудрішого сина свого вчора втратив Павліш. ►►

The page is decorated with autumn leaves in shades of orange, yellow, and brown, scattered across the top and bottom. On the left side, there is a bundle of dried grass or straw tied with a string. In the center-left, a small, lit candle in a wooden holder sits on a bed of straw and leaves. The background is a light, textured surface.

Поховали його. Поховали його. Похова...
Ще й землі намели, мов прибили довічну печать.
Скрушино юрблять поставу тепер мовчазні дерева.
Не мовчать дерева. Не мовчать.

Безолосно кричать,
Він упав юрілиць, мов косою підрубаний злак.
На губах схолоднілих запеклася ослуטה німа.
Самотинна пора в Павшині. Як же сталося так –
Був такий чоловік, отакий чоловік! І нема?
Повз оселю його ще промчатъ голінкі поїзди,
Та господар ніколи-ніколи не прийде туди.
Світ замішаний круто.

В ньому радість і біль пополам.
Та до цього ніколи-ніколи не звикнути нам.
І тому безпричинно, сполотнівши на мить на лиці,
Вся – мов свічка на вітрі – у білім одінні своїм,
Юна дівчинка вчора витирала сльозу на щоці
І, заціпивши зуби, йшло хлоп'я у згорьований дім.
Він водив їх колись. Запаминили стетками водив
У робітню чудес. У державу заблуканих див.
Там жили цвіркуни й солов'ї, козачки й дерева.
Він помер? Не повірю. Бо жива та країна. Жива!
І жива та трава,
По якій він поранку ходив,
І живі ті слова,
Що він світові й нам наділив.

Володимир Базилевський